

פרס זאב לספרות ילדים תשמ"ג

פרס זאב לספרות ילדים הנו מפעל משותף למשרד החינוך והתרבות ולועד להנצחת שמו של אהרן זאב ז"ל. הפרס ניתן מדי שנה למחברי ספרי ילדים מעולים בסיפור, בשירה ובמחזה.

בשנת תשמ"ג זכו בפרס :

1. ימימה אבידר טשרנוביץ, על מפעל חיים בספרות ילדים.
2. יעל רוזמן, על ספרה "הכל בגללם", בהוצאת מסדה.

טקס הענקת הפרס התקיים בט"ו חשון תשמ"ג, הראשון לנובמבר 1982, במרכז תרבות עמים לנוער בירושלים. הטקס התקיים בנוכחות מנכ"ל משרד החינוך מר אליעזר שמואלי, כלות הפרס, חבר השופטים בתחרות ואורחים רבים אשר באו לכבד בנוכחותם את הזוכות.

נימוקי ועדת השופטים לפרס זאב לספרות ילדים תשמ"ג

1. ימימה טשרנוביץ-אבידר, על מפעל חייה בתחום היצירה למען הילד

ימימה טשרנוביץ-אבידר כותבת לילדים ומפרסמת מפרי עטה למעלה מ-50 שנה. עשרות ספריה של ימימה מצויים באלפי בתי-אב ודומה שאין ספריה ציבורית שלא תמצא בה את ספריה.

בתקופה הממושכת של יצירתה פרסמה ימימה סיפורים ארוכים וקצרים לקשת גילאים רחבה של הקוראים הצעירים. ימימה ודעת להתבונן מסביב לה. בעין חדה בוחנת היא וסופגת את ההתרחשויות שהיא עדה להן, ובהיותה עשירית-חויות היא הופכת אותן לנושאים ביצירותיה, וכך מצאנו סופרת פוריה שכתביה מרובים בכמות שלא עלי-חשבון האיכות.

ימימה משלבת בסיפוריה בעלי-חיים, צעצועים, מעשים של יום-יום ועלילות שמקורן בדמיון. תוך כדי סיפור המעשה אין היא נרתעת ממקרים ואירועים מצערים שגורמים להתרגשות חזקה.

אך הסופרת יודעת לרכך את הכאב ולהקהות את שיני הצער בסיום טוב ובגילוי ההומני החיובי בניגוד ליצר הנקמנות והעונש. ימימה מתפעלת מבניין הארץ, מן הדינמיקה שבעשייה ושוקדת לתת ביטוי לרגשותיה אלה.

אהבתה הלוהטת לעם ולמולדת באו לידי ביטוי בסיפוריה המגוונים, כאשר דמיוניותה החיוביות יכולות להיות מופת להזדהות מלאה. הסופרת רואה בכתיבתה

שליחות לאומית ורואה בספרות מקור ממדרגה ראשונה להקניית ערכים חיוביים-חברתיים, חינוכיים ולאומיים.

יש לה לימימה חוש מיוחד לריאליה ולאקטואליה, ובמידת מה גם חוש לגבי שאלות קיומיות של עמנו. מלאכת הבניין בטרם כמה המדינה, העליה והקליטה, מלחמות בישראל החל במלחמת השחרור וכלה בתקופת הפנויה שבצפון, מעסיקות את הסופרת והיא מעסיקה בהן את קוראיה.

מוטיב השואה חוזר ונשנה באחדים מסיפוריה. הכאב שבעקבותיה, מביא להתפרצות מחאה שנובלת בפרומותיאים ואולי זו הסיבה שכבר ב-1960 נחרדה מתופעת ירידה ופרסמה את הספר "הביתה" שעוסק בנושא זה.

הסופרת יודעת היטב מה התכונות הנדרשות מסופר-ילדים ומה צריך הוא לעשות כדי שהסיפור יהיה מעניין.

לכן מגוונת היא את צורות סיפוריה, ומביאה תיאורי מעשים חריגים: סיכון, מתח, מאבק נפשי, לעתים סודיות ולצד כל אלה עומדים הכוחות הטובים לסוף הטוב ולסיפוק.

על כל אלה מצאנו את ימימה טשרנוביץ-אבידר ראויה לפרס זאב לספרות ילדים על מפעל חייה בתחום היצירה למען הילד והנוער ובאנו על החתום.

2. יעל רוזמן, על ספרה "הכל בגללם", (הוצאת מסדה תשמ"ב)

1. ספרה של יעל רוזמן "הכל בגללם", או "עלילות זרובבל" הוא, למעשה, סיפור של חופשת קיץ אחת, סיפורה של ילדה עירונית היוצאת לבלות עם דודה, איש מושב, ונקלעת למערכת יחסים בלתי תקינה שבין אותה מושב לבין הקיבוץ השכן, אשר סבה (שעל שמו היא נקראת) היה ממיסדיו. הסיפור כתוב בקלילות ומרתק בעלילתו, אף כי מן ההתחלה זורעת המספרת זרעים מגמתיים, שעתידיים להנביט רעיונות ומחשבות בהמשכו.
2. ייחודו של סיפור זה הוא בכך שהרקע לעלילה שלו — כאמור — הינו מערכת היחסים בין מושב לקיבוץ. ליתר דיוק — בין קיבוץ ותיק לבין מושב עולים שנתאזרח באזורו. ניכר בה במספרת שהיא שואבת את אבני-הבניין לסיפורה ממצאות היינו, ממעשים של יום יום, מהכרת האדם וטבעו ומידיעת הסביבה שבה היא מפעילה את גיבוריה. סביב חלקת המריבה של דור ההמשך נרקמת עלילה שיתדותיה נעוצות בעבר החלוצי של מייסדי הקיבוץ, ריעותיה סוככות על בני דור ההמשך וילדיהם, נושאי הדגל שבסיפור, והשלכותיה ניבנו פירות לעתיד ויניחו מסד למערכת יחסים אחרת — כזאת שהיינו רוצים לראות בחברתנו ובמדינתנו.
3. המגמתיות והחזון אינם פוגמים ביסוד הסיפורי של "הכל בגללם" ולסיפור זכות קיום גם כיצירה ספרותית תלושה מן הרקע והסביבה האוטנטיים שבהם

היא מתרחשת. עלילות זרובבל העשויות לקרות — בשינויים קלים — לכל ילדה אחרת, בכל זמן ובכל מקום, ומבחינה זאת הסיפור הוא אוניברסלי ותואם את רוח הילדים ואת אופיים.

4. לשון הסיפור אף היא קלילה וקולחת, אין בה התחכמויות ואף לא ירידה מלאכותית לרמת שפת הדיבור הרווחת. הדו־שיח ענייני, משכנע ואמין והתיאורים מקנים לקורא תחושה של שותפות ומאפשרים לו לראות בעיני רוחו את המקומות והמצבים המתוארים בכל תמונה.

5. סיפור שיש לו ייעוד ושעשוי במידה ובטעם, משלב עניין ומגמה בלא חריקות והיכוכים — הלא הוא מן היסודות המעשירים עולמם של ילדים ומכוונים למטרה בלא לנקוב בשמה, מביאים לחינוך תוך הנאה ומהווים פנינה בנזרו של זאב ז"ל, ששילב במשנתו שירה וחינוך והיה לסמל בהישגיו.

6. על כן החלטנו להעניק ליעל רוזמן את פרס זאב לספרות ילדים על יצירתה "הכל בגללים".

ועדת השופטים: **גרשון ברגסון** **רבקה מרים** **דוד פאיאנס**

דברי הסיפורת ימימה טשרנוביץ אבידר בטקס קבלת פרס זאב, תשמ"ג.

לפני שנתים, עמדתי במעמד זה כאחד מחבר השופטים שהעניקו פרס ע"ש זאב וסיפרתי על ידידי ורעי, המשורר זאב ז"ל. לא אחזור על הדברים שאמרתי הלוא הם כתובים באחד מגליונות "ספרות ילדים ונוער". אך פטור בלא כלום אי־אפשר — ועל כן רוצה אני לומר לכם, ידידי היקרים שיקר לי הפרס הזה מכל הפרסים שבעולם. הייתה לי הזכות הגדולה לעבוד שנה תמימה במחיצתו של זאב. לאחר שנה זו, נדדתי למרחקים, למדתי תורת החינוך מפיו של אלפרד אדלר ואנה פרויד, אך אומר לכם בגלוי: את היסוד לתורה החינוכית שלאורה הלכתי כל חיי הנחיל לי זאב באותה שנת עבודה משותפת בצריף דולף ששמו היה בית־החינוך לילדי העובדים בתל־אביב. אני באותה תקופה, זה עתה סיימתי לימודי בגימנסיה "הרצליה" ועבדתי אתו, בכיתתו כמתמחה, או תלמידה או מסתכלת, תקראו לזה בכל שם שתרצו. זאב הוא שהיקנה לי את האמת הגדולה שאין "ילד רע" ישנה סביבה מתאימה, יש נסיבות שהורסות ופוגעות בנפשו של הילד, הוא שהחזיר בי את יחס הכבוד לילד, הוא שלימד אותי לדעת עד כמה אנו, המבוגרים, חוטאים כלפי הילד, לפעמים ביחס הזילזול אליו, ועד כמה אין אנו נזהרים ופוגעים ברקמות הדקות, בעולם הפנימי, העשיר, המיוחד שנושא הילד בלבו ודמיונו — ועושים זאת לפעמים באכזריות, ובחוסר התחשבות.

זאב אהב את הילדים ולימד אותנו לאהוב אותם — זוכרו אני את דבריו :
"ילד כמוהו כצמח", אם תגדל אותו ללא אהבה, יבול — כשם שחצמח אינו יכול
לגדול בלא שמש ואור. רק אל תהרסו השליותיו", כך היה אומר : "חניחו לו לחיות
בעולם הפנימי, היפה שלו", "כולם רוצים להיות גדולים, אני לא — טוב לי להיות
קטן..." מי אינו זוכר שיר נפלא זה ? הייתי יכולה לצטט לכם הרבה הרבה שירים
משלו, זוכרת אני אותם בעל פה והם מתנגנים בלבי ובמוחי כל ימי. ועתה אומר
עוד כמה מלים פרו דומו סוגה. על עצמי. ראשית, פרס זה שקיבלתי כאן היום,
שייך לא רק לי אלא למשפחתי כולה ובראש וראשונה לאישי, יוסף אביר, שכל
שכל חיי עודד אותי בכתיבתי, עזר לי קרא את כתבי היד ולולא עצתו ועזרתו —
האמינו לי שלא הייתי כותבת את שלושים ושבעת הספרים אשר כתבתי. והתודה
לבנותי, רמה ודנה — ושבעת הנכדים, גם להם מגיע הפרס והם היו בין העוזרים
הפעילים באהבה הרבה שהשפיעו עלי בסלחנות שהיתחסו אליי וכמוהם ידידנו
הרבים ומשפחתי הנירחבת. הרי אני בס"ה משולה לאותו ילד העומד על מגרש
המשחקים ותופס את הכדור שזורקים לו ; אתם כולכם, באהבתכם ובידידותכם.
זרקתם לי את הכדור ואני בספרי, החזרתי את אשר קיבלתי מכם, מכולכם.
ואחרונים אחרונים חביבים ויקרים, הם הקוראים הצעירים שלי שהלכו אתי
לאורך כל הדרך וגם אם מוקי השובב שגידל עכשיו ארבעת ילדיו בעין-רגב הם כבר
שולם עם אמא שלו — ולא ברוגז אתה, וגם אם במקום סל המכולת יש עכשיו
סופרמרקט, הם, הקוראים הצעירים שלי, שמרו לי אמונים ונשאר עם מוקי
שברח מאמא ונירטבו כולם אתו בגשם, עד היום הזה.

זכיתי כמעט לשלושה דורות של קוראים ; סבתא, אמא, ונכדה (יו ! אני מרגישה
עצמי כמעט כמו אותו הדינוזאור שחי לפני מליון שנים !) זוהי זכות גדולה —
ולחם, לקוראים שלי, חייבת אני התודה מקרב לב. הן אנו — סופרי הילדים, בניגוד
לסופרים למבוגרים מתייצבים עם כל ספר, בפני המבקרים הקשים ביותר ; אבל
הילדים אין חכמות : אם הספר אינו מוצא חן בעיניהם, הם אינם קוראים אותו
או שאומרים לך כך, ישר בפנים : זה משעמם — ודי ! זכיתי להרבה שמש ואור
בחיי ואני מאחלת לכולנו שניזכה לאור, ושנוכל לגדל את ילדינו באהבה ולא
בשנאה, ברעות ולא ביריבות, בשלום ולא במלחמה. ואת דמי הפרס, הריני מעבירה
באהבה רבה, לבית-ספר אחד שבו נתקיימה האינטגרציה האמיתית והיפה — וכאשר
ראיתי כיצד הורים מכל העדות, עמלו וטרחו לאסוף כסף בכדי לקנות ספרים
לספריה של בית-הספר, חשבתי שטוב אעשה אם אמסור את דמי הפרס לבית-ספר
מצויין זה שיוכלו בכסף לקנות ספרים ולהעשיר את ספריהם. לא, אינני אוביקטו-
בית : שתי נכדות שלי לומדות בבית-ספר יפה זה, וזוהי מתנת סבתא ימימה לספרית
בית-הספר עין הרים, שענין כרם.

דבריה של הסופרת יעל רוזמן בטקס

כשהייתי קטנה ספר לי אבי את הספור הבא :
אכר, שלא ידע לקרא, קבל מכתב מבנו הסטודנט בעיר הגדולה. לקח האכר את המכתב אל שכנו שיקרא אותו בפניו. השכן, שהיה אדם גס ובור קרא כך :
אבא — קר — פה — שלח — לי — כסף.
שמע האכר וכעס. "חוצפה שכזאת. איך הוא מעז?" כמובן שלא אשלח לך את הכסף.

בעודו כועס נכנס לביתו שכן אחר. הראה לו האכר את המכתב החצוף ששלח הבן והתלונן בפניו על חוסר דרך ארץ.
לקח השכן את המכתב וקרא :
אבא, קר פה, שלח לי כסף.

ככה ! אמר האכר, ככה מבקשים ! כמובן שאם הוא מבקש כל כך יפה אשלח לו את הכסף.
מה שלמדתי מהסיפור הזה הוא — שהמילים לא כל־כך חשובות. מה שחשוב היא המנגינה.

ואני מודה לכם לכולכם, למי שהעניק לי את פרס זאב, ולמי שקרא את הספר ולכל האורחים באולם זה, כי אני יודעת ששמעתם את המנגינה שמאחורי המלים.

ועוד אני יודעת, ואינני מצטנעת. אני יודעת שמנגינות כאלה שנשמעות בספרים ובשירים ובחיים, אין ממציאיים. וגם אני לא המצאתי שום דבר חדש.
החומר הישן — כימי עולם. עבר בפעם הזאת דרכי ואשרי שזה קרה לי.
את אהרון זאב שעל שמו פרס זה לא הכרתי אישית. ובכל זאת הכרתיו.
אני זוכרת את עצמי בבית הספר. ראשית שנת הלמודים. ואני מדפדפת במקראה החדשה שבידי. ושלוש אותיות השם זאב מצטופפת בפינת הדף והשיר : "אבי לימד אותי לשחות".

וטעם ההתרגשות שבקריאת השיר החדש לי עם טעמו של החופש הגדול שבו אבי שלי לימד אותי לשחות (בדיוק כמו בשיר עד צואר עמוק) וניחוח ראשית שנת הלמודים. הנה כך היתה פגישתי הראשונה עם זאב.
ומי אמר שילדים אינם זוכרים את שמות המשוררים והסופרים המעניקים להם חוויה ?

אל אבן הפינה הזאת של ההכרות התוספו במשך השנים המון לבנים. בנין שלם של אסוציאציות. ועד היום, כשאני רואה שדה של סביונים, כמו כתובות שלשת אותיות השם הזה בשוליו : זאב.
ושוב אני מודה למי שמצא את ספרי ראוי להצטרף אל זר פרחי הבר של זאב.